

"RIDNA SHKOLA" — 39 Indian Rd. — Toronto 3, Ont. — Canada

Ч. 7-8 (37-38)

ВЕРЕСЕНЬ-ЖОВТЕНЬ — 1959 — SEPT.-OCT.

Рік V.

Великі фінансові труднощі змушують нас видавати це число подвійним, за що й просимо вибачення.

Усіх, хто ще не вплатив передплати за 1959 або попередні роки та за наші книжки, дуже просимо негайно вислати належитість!

Від швидкої влати — залежить дальша поява журналу!

Адміністрація журналу "РІДНА ШКОЛА"

"РІДНА ШКОЛА" журнал ОУПК та українського організованого вчителства у вільному світі. Річна передплата — \$2.50. Відповідальний редактор і видавець д-р В. Луців. Мовний—Павло Степ. — Редагує колегія. Адреса редакції та адміністрації: "Ridna Shkola" — 39 Indian Rd. — Toronto 3, Ont., Canada. Authorized as Second Class Mail, Post Office Department, Ottawa.

ЗАМІСТЬ РЕЦЕНЗІЇ

Видавництво "Ластівка" видало історичну багатоілюстровану книжку для дітей — "ЖИТТЯ ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ".

Тут поданий текст не у вигляді героїчної поеми, яка відповідала б дійсності, а подано окремі фрагменти із життя Мазепи, щоб показати його постать не тільки як героя-воєнка, але і як освіченої людини, політика та дипломата. Тому, не зважаючи на деякі недотягнення в дуже обмеженому тексті Левка Ромена, книжка, при допомозі першокласних малюнків, доносить до читача не тільки велич постаті Мазепи, але і дух доби.

Книжка має високомистецьку обкладинку і дванадцять вартих подиву ілюстрацій, зроблених молодим мистцем-малярем Миколою Бідняком.

Книжка "Життя Гетьмана Мазепи" є не тільки потрібний виховний матеріал для дітей, але з мистецького боку є дуже цікавою і для дорослих.

Ці малюнки, зроблені з детальною точністю нашим многонадійним малярем, варті подиву і захоплення.

Це ж перша високомистецька багатокольорова книжка для дітей. Вона дуже надається на подарунки для дітей, то ж віримо, що кожний батько придбає її для своєї дитини.

Підтримувати справжнє українське мистецтво в усіх ділянках нашої культури — це наш національний і громадський обов'язок.

Ціна книжки \$1.00. W-wo "Lastiwka", 39 Indian Rd., Toronto 3, Ont.

Віра Ворскло

НОВЕ ВИДАННЯ! ● "Нашим Дітям — ОПДЛ" ● НОВЕ ВИДАННЯ!

БАБУНИНІ КАЗКИ

Т. БІЛЕЦЬКОЇ

для дітей кожного віку

Розкішна книжка з численними, в тому повнокольоровими ілюстраціями мистця М. Левицького, глибокозмістовні, релігійно й національно виховні казки, цікаві не тільки дітям і юнацтву, а й дорослим. Прекрасний дарунок, зокрема як "нагорода пильности" для учнів-учениць наших "Рідних Шкіл".

Ціна тільки кан. дол. 1.50, в твердому переплеті кан. дол. 2.00.

Книгарням і Рідним Школам рабат.

Замовлення і належитість слати на адресу:

W-wo "Nashym Ditiam" — 39 Jennings Ave., Toronto 9, Ont., Canada

● Рідна дитяча книжка — в руки кожної української дитини! ●

Рідна Школа чекає на ваші діти!

І знову зближається новий шкільний рік. Батьки зайняті турботами впису дітей до найкращих та найдогідніших шкіл та підготовляють до цього свою малечу. Уряд та вчителі належно готуються, щоб привітати своїх dorостаючих громадян та забезпечують школи всім, що необхідне в праці.

Готуються теж і українські Рідні Школи, тобто вчителі, церкви та організації, які утримують школи. Підготовляється і частина українсько-го громадянства. На жаль, тільки частина, бо як показує статистика, досі лише десять відсотків нашої дітвори ходять до Рідних Шкіл.

Щоправда, в Торонті рідношкільна справа поставлена найкраще на всю Канаду, бо маємо 17 шкіл із п'ятдесяти вчителями й катехитами та біля півтори тисячі рідношкільної дітвори, але це тільки десять відсотків і того замало.

Багато батьків і досі не усвідомлюють собі ваги українознавчих шкіл. Із різних причин вони й досі не вписали дітей до своєї рідної школи. Одні свято переконані, що наука двох мов дається дитині дуже трудно і що на цьому тратить наука в державній школі, хоча багато вчителів англomовних шкіл заперечили це абсурдне твердження доказами, що ті діти, котрі вивчають і знають інші мови прекрасно вчаться в державній школі. Інші, знову, жаліють дитину. Кажуть, що вона перевтомлюється у двох школах, а в той же час їхні діти товчуться на вулиці у невідповідному товаристві, зачитуються отруйними коміксами чи сліпають над гангстерськими фільмами телевізорів. Наслідки такої "дбайливости" батьків не дають на себе довго ждати. Під впливом тих чинників діти асимілюються, деморалізуються, а нерідко йдуть на лиху дорогу. Не твердимо, що так є в кожному випадку, але застрашливі факти насувають такі думки...

Посилаючи дитину в Рідну Школу, ми не тільки зберігаємо її від лихих впливів, але й зберігаємо її для себе, для української спільноти, бо як писав Шевченко, треба чужого научатись, не цураючись свого...

Ми віримо, що батьки, котрим в жилах пливе українська кров, а в грудях б'ється щире серце призадумуються над нашим палким закликом і ще сьогодні впишуть свою дитину чи дітей у одну із сімнадцяти торонтонських Рідних Шкіл.

Від батьків і тільки від батьків залежить чи ми за кілька десятків літ будемо сухою галузкою відтятою від рідного пня — України, чи наші діти виречуться перш за все нас самих і нашої спільноти, а таких прикладів в останньому шістдесятилітті записано поза межами України дуже багато.

Подбаймо про те, щоб батьківський дім, українська Церква і Рідна Школа були кузнею виховання сильних характерів і свідомих своїх завдань нащадків. Якщо, за словами великого гетьмана Мазепи, "будемо всі тягнули в один гуж", то нам удасться найбільший скарб родини — дітей — увести в життя чистими мов хрусталь і вони стануть щирими українцями і добрими громадянами країни.

Об'єднання Українських Педагогів Канади вже десять літ працює виключно над рідношкільними справами, а єдиний виховний журнал у

ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ

Володимир Мацьків

Дитяча книжка

Кожний із нас, що хоч кілька хвилин глибше подумає про майбутнє української спільноти поза кордонами рідної землі, погодиться з тим, що наша майбутність буде якраз така, якими будуть наші діти. Ніхто інший, лише наші діти будуть продовжувати наші родини, нашу працю, наші змагання за наше завтра для нашого народу.

Вони зуміють це виконати лише тоді, коли будуть глибоко віруючі та вірними своїй церкві, з непохитними моральними основами, національно свідомі та творчо активні в усіх ділянках релігійного, суспільного та національного життя.

Щоб наші діти такими стали, треба їх такими виховати, а це виховання лежить у наших руках. Лише так виховані наші діти можуть дати запоруку, що наше ім'я не загине в широкому світі і наші змагання за наші ідеали не послабнуть.

Однак треба собі також усвідомити, що ми живемо в розпорошенні між іншими народами, що наші діти вчаться в не наших школах, що на них дуже тиснуть різні сторонні, не завжди корисні, впливи. Усі ці умовини, в яких доводиться виховуватись нашим дітям — є радше утрудненням, аніж улегшенням виховної праці. І тому у вихованні наших дітей, нам доводиться поборювати немалі труднощі, які треба однак вміти подолати.

Окрім розсудливої та вдумливої виховної праці батьків, наших парохіяльних шкіл, усяких шкіл та курсів українознавства чи Рідних Шкіл і всіляких мистецьких курсів, окрім чимало та фахово заплянованого діяння нашої церкви та всяких організацій для молоді — дуже поважне місце у вихованні займає РІДНА КНИЖКА.

вільному світі п. н. "Рідна Школа" п'ять літ інформує та дає поради як батькам так і вчителю. Кожний свідомий наших завдань українець повинен ще сьогодні прийняти в свою хату щирого друга і порадирика — журнал "Рідна Школа", тимбільше, що річна передплата \$2.50 для кожного доступна. Редакція "Рідної Школи" із приємністю дає всякі потрібні поради відносно впису дітей у Рідні Школи чи на Курси Українознавства, як теж у справах трудних виховних проблем. Звертайтеся на адресу: 39 Індіан Ровд, Торонто.

І на закінчення — пам'ятайте, що в Рідній Школі наше майбутнє, тож нехай у цьому році не буде жодної дитини, яка не була б вписана до одної з наших українських шкіл — не тільки в Торонті чи Канаді, але скрізь у вільному світі, де є наші більші скупчення.

(Заклик до батьків, виголошений д-ром В. Луцевим із радіовисильні "Пісня України" в Торонті дня 22. 8. 59).

Рідна книжка нав'яже зв'язок нашої дитини з її предками та покаже їхню працю та їхні змагання. Рідна книжка змалює красу рідного краю та прив'яже нашу дитину до тієї землі, де під зеленою муравою лежать спорохнявілі кістки її дідів та прадідів. Рідна книжка розгорне перед нашою дитиною прекрасний світ ідеалів, за які лляли свою кров та зазнавали найжорстокіших мук її предки. Рідна книжка заповнить усі ці прогалини в свідомості нашої дитини, які могли витворитись під некорисними впливами чужого оточення.

Та, на превеликий жаль, наша дитяча книжка має дуже сильного конкурента у вигляді англо-та іншомовних чужих книжок. Прегарно видані, добре оправлені та дуже-дуже різноманітні щодо змісту, вони більше захоплюють наших дітей, ніж кілька сторіноків, друковані дрібним і нечітким шрифтом та ще й на поганому папері, з недбалими ілюстраціями наші дитячі видання.

Насувається складне питання: як зарадити лихові?

У відповіді треба поставити ще одно питання: Чи краще нам зрезигнувати з наших дітей і цілої нашої майбутности, як спільноти і усіх наших дотеперішних надбань, — чи солідно подумати над усуненням недомагання?

Українська спільнота поза кордонами Батьківщини є частиною української нації, що бореться усіма доступними засобами не лише за збереження свого "Я", але й за відновлення своєї державности, не зважаючи на нелюдсько-жорстокі переслідування та величезні жертви. Чи ж ця частина українського народу, що живе поза межами рідної землі, не має того самого обов'язку, що й наші брати на рідних землях?

А що найважливішою і пекучо пильною справою тут є належне виховання наших дітей, тому треба цій справі приділити якнайбільше уваги. Ми мусимо дати наших дітям добре видану книжку. Мусимо зробити все, щоб видавництва, що друкують дитячі книжки для наших дітей, видавали їх так, як це роблять інші, чужонаціональні видавництва, або ще й краще.

Щоб до цього дійшло, ми мусимо їм допомогти нашою співпрацею. Іншими словами, мусимо подбати, щоб вони мали ЗА ЩО такі книжки видавати.

Досвід показав, що на терені США і Канади можна розпродати лише близько 1.000 прим. дитячої книжки, решта лежить по книгарнях та складах. При таких малих накладах, книжки не оплачується видавати і вона буде дуже дорога, бо чим більший наклад тим дешевша книжка.

Гроші, видані на друк книжки, не приносять ніякої користі, бо книжки лежать. І саме тому наші дитячі видавництва стараються обмежити свої видатки і видають книжку скромно, або дуже скромно. І так твориться зачароване коло, з якого тяжко вийти. Тим часом маємо відомості, що в українських католицьких, парохіяльних школах в США вчиться понад 16.000 дітей, додаймо до них ще 10.000, які вчать в інших школах, та якихсь 25.000 наших дітей в Канаді, то дістанемо цілком

Зі шляху еміграційного життя

"Хто по світу блукає, той немало чуда-дива видає" А на еміграційному, як і взагалі на життєвому шляху знаходить квітки й будяччя...

В одній з українських домівок на чужині. Показую зібраним світлинами, що їх пощастило дістати з Гуцульщини. Велике зацікавлення. А вже найбільше зацікавлення виявляє молода, чорнява красуня, що держить за руку трилітню донечку. Красуня підійшла до мене, просить дати їй оглянути світлини. Говорить по-українському і подивляє гуцульські строї і запишнених гуцулок та гордих легінів із бартками в руках. Раджу їй перечитати вірші, що з другої сторони світлин написані. Молода жінка червоніє і говорить: "Я не вмію ще "писаного" читати — друковане вже читаю добре. Тепер учуся писати по-українському."

Побачивши моє здивування, каже:

"Я англійка, але чоловік мій українець. Я, вийшовши за нього заміж, постановила вивчити українську мову й вивчила. Дитина моя говорить тільки українською мовою, — англійську вивчить, як піде до школи."

Дивує вас це? Тут же все зовсім просте: Вийшла заміж за українця, бо його полюбила. Люблю його, тож люблю все, що йому рідне й близьке. А дитина? Чи ж любила б вона, а любити повинна батька, якщо б не любила й не знала його рідної мови".

Схилив я чоло перед цією англійкою, а її чоловікові стиснув руку...

— — — —

У дитячій оселі. Привіз батько двох хлопчиків. Одному минуло шість літ, другому щойно на шостий пішло.

Батько просить, щоб міг залишитись з дітьми один тиждень, бо його

поважне число — 51.000 наших дітей. Якщо б кожній нашій дитині куплено на рік своїх книжок за \$2.00, то це в цілому дало б суму понад \$100.000! Прошу подумати, скільки та яких гарних книжечок можна б за ці гроші видати! При цьому підрахуймо ще — скільки грошей витрачає кожна дитина, купуючи всякі дрібниці, а то зовсім шкідливі речі (гума до жування, камікси і т. п. і т. п.).

Дуже багато доброго можуть і повинні зробити тут батьки, які, купуючи рідну книжку для своїх дітей, будуть домагатися в першу чергу добре виданої та доброї щодо змісту книжки.

Рівно ж треба, щоб цією справою зайнялися ширші кола нашого суспільства, а головню ті усі наші чинники, що завдяки своєму становищу, чи уповаженню громадян поставлені на сторожі нашого "Я" і є відповідальні за наше майбутнє.

Справа дитячої книжки для наших дітей у вільному світі має усі дані, щоб її поставити на властиве місце, а добре видана, добра рідна книжка, напевне, допоможе нам в трудному і дуже відповідальному ділі — вихованні наших дітей — нашої майбутности.

хлопці перший раз поза рідною хатою, будуть плакати; він даром не буде сидіти в оселі, помагатиме в кухні виконувати всяку "чорну" роботу.

Сам він гуцул з околиць Делятина, а його дружина чужинка. Вивчила українську мову, бо він сказав, що його діти мусять удома говорити виключно мовою свого батька. Ба, що більше, там, де він живе, в тій околиці, нема зовсім українців, а його старший синок читає українські книжки плинно й розуміє читане, а молодший кінчає уже буквар! А скільки віршів і пісенок українських знають. А всього цього навчив їх батько... До інших дітей звертаються тільки українською мовою. На дітей, що говорять по-чужому, сваряться.

— — — —

Привіз батько двоє дівчаток в оселю. Діти не знають зовсім української мови. Обоє батьки працюють — діти весь час у чужому дитячому садку перебували.

Але після побуту в оселі, говорять, співають і виголошують вірші українською мовою.

Батько, почувши це, розплакався з радощів. Керівника оселі хотів у руку цілувати, запевняв, що цього ніколи йому не забуде.

— — — —

Після першої війни вийшла українка заміж за чужинця, і з того часу живе на чужині. Активна в усіх українських установах, синів двох від батька чужинця виховала на свідомих українців. Знають українську мову, відвідують українську церкву, внучка теж свідома українка, читає українські книжки, співає в українськiм хорі.

Але, чи багато в нас таких жінок, як ця мати й бабця?

— — — —

Привезли батьки сінка в оселю. Він говорить чужою мовою. Каже мати:

"Батьки мого чоловіка були українці, але його не виховали на українця. Української мови не навчили. Я не українка, мій синок теж не знає української мови, але я, знаючи, що чоловік мій походить з українців, казала сінка охрестити в українській церкві і щонеділі ходимо всі троє до тієї церкви.

Я думаю так: Кожна людина повинна мати щось своє, щось рідне й серцю близьке. Те, що моє рідне, не може бути близьке моєму чоловікові, ані його синові. То й чужі ніколи не приймуть їх за своїх. Так що ж тоді? Від рідного берега відбилися, до чужого не добилися... Як же і чим їм жити?

Ні! — сказала я, син мого чоловіка мусить вернути до берега своїх предків!

Жебраком, що живе чужим добром, не сміє бути!

Поживе трохи між українськими дітьми, навчиться української мови, а потім ходитиме до суботньої української школи й стане українцем!"

Так то воно... На шляхах нашого еміграційного життя є квітки, є й будяччя. А ми? Одних не бачимо, про інші мовчимо... Німеччина, 1959

Методи і застосування випробувань інтелігентности у дітей

Готуючись до наступного шкільного року, деякі школи Торонта саме тепер переводять в класах т. зв. "випробовування інтелігентности" і ділять школярів на окремі класи, відповідно до вислідів цих дослідів розвитку і рівня інтелігентности дітей. Чи цей поділ буде успішний, сьогодні ще зарано твердити. Він є збоку учителів дуже побажаний, а в деяких школах конечний, бо маючи класу з більш-менш тим самим рівнем розвитку і спроможністю вчитися, вони зможуть подати з відповідним підходом, пристосований для них матеріал і допильнувати засвоєння його, замість звертати всю свою увагу на кількох дітей, які з різних причин увесь час лишалися позаду. Їхні оцінки не тільки обнижували загальний рівень класу на статистичній таблиці школи, а й їм самим не давали почуття добре виконаного обов'язку. Здібніші учні повинні скористатися з цього, бо не будуть тратити часу на не потрібні їм повторення, а йдучи швидким темпом вперед, засвоять більше матеріялу, зацікавляться даним предметом і не матимуть часу на інші справи під час лекцій, як це було раніше. Учні, яких рівень спроможности вчитися виявиться нижчий, також повинні з цього скористатися. Поперше, класи будуть менші, вчителі зможуть приділити їм більше часу, подруге, вони все ж таки будуть мати більші осяги в своїй класі, а спроможність вивчити матеріал, поданий їм у пристосований для них кількості і часі, заохотить їх до праці над собою. Почуття меншевартости і недавання собі ради в школі повинно поступитися місцем почуттю віри в свої сили і їхні оцінки в наступному шкільному році, напевне, помітно підвищаться.

Ці досліді — випробовування інтелігентности провадять тепер кількома методами. Найпопулярніша і найстаріша метода Вехслера, який більшу увагу приділяє функціональним можливостям дитини і тому є дуже придатна в оцінці дітей дошкільного віку, а також метода Бінета-Сімона, яку Альфред Бінет, французький психолог, застосував 1900 року в школах Франції на прохання шкільних зарядів, які були занепокоєні неуспішністю в науці своїх школярів. Цей спосіб, удосконалений 1907 р. Бінетом і його співпрацівником Сімоном, базується на винайденню коефіцієнта інтелігентности даної дитини, який дістаємо як вислід поділення ментального віку на хронологічний вік і помноженню через 100.

Під ментальним віком розуміємо вік розвитку, що дитина є спроможна виконувати завдання, які після модифікації методи Бінета Станфорд повинна виконувати, маючи 7 літ. Під хронологічним розуміємо вік дитини з дня народження. Дитину, що має "I. Q." 90 до 110 уважається нормально розвиненою і здібною виконувати заняття, призначені на її вік. Загальна скаля Бінета поділяється на 7 стадій-груп — ідіотами на довшім, а геніями на горішнім кінчаючи. Процентова більшість населення належить до середньої — нормальної групи. Ці методи дослідів застосовують індивідуально і групою, а висліді їх залежать від кількох

чинників: 1) фізичний стан здоров'я; 2) психічне наставлення дитини до даних іспитів (як вперта неохота відповідати на питання, байдужість до цілої процедури і т. д.); 3) вміння і підхід до дітей особи, що ті іспити переводить. Отже, вони не є непомильні і універсальні, а оцінювати взагалі рівень розвитку даної дитини тільки після них, не беручи під увагу ознак росту індивідуальності, її поведінки, відношення до інших, пристосування до нових обставин і т. д., було б дуже однобічно і неправильно. А що кожна дитина має собі питомений порядок фізичного і ментального розвитку і своє темпо, тому частіші такі іспити і порівнювання їх вислідів дають виразніший образ дитини на тлі індивідуальних і групових досягнень.

Важливу роллю в висоті квотієнта інтелігентности відіграє спадковість, так що діти двох осіб з високим рівнем, після правила спадковости Менделя, мають більші вигляди на осягнення такого ж, а то й вищого рівня інтелігентности, як діти пересічних людей, але й місце перебування, довкілля та відношення і зацікавлення батьків дітьми має велике значення в рівні розвитку. Діти міста через більшу стимуляцію ззовні і пізнання більше предметів і осіб звичайно мають вищий рівень інтелігентности, як діти села того самого віку. Психолог Адлер твердить, що порядкове становище дитини в родині (одинак — найстарший — наймолодший) має вплив на її розвиток, час, який батьки присвячують дітям, як і інтимне відношення між матір'ю і дитиною в раннім дитинстві мають від'ємний чи додатний вплив на її розвиток і пізніші осяги в науці.

Зріст рівня інтелігентности, після графічної карти проф. Джонса, повинен іти поступово вгору і осягнути вершину між 20-30 р. життя, і поступово спадати до 80 літ, тоді коли спроможність вчитися є найвища в 18-20 роках, отже, літа, коли діти мають можливість вчитися, повинні бути цілком використані, щоб Богом дані таланти не були через неухагу батьків закопані в дитячій душі, але розвинулися до призначених їм вершин інтелігентности, яка має дуже влучну дефініцію в Індії — це те, що ми все ще будемо знати, коли забудемо вже все, чого нас колись учили.

Торонто, травень 1959

НОВА РІДНА ШКОЛА В ТОРОНТІ

Заходами Вільної Української Громади в Канаді відкривається з початком шкільного року в Торонті при вул. 20 Клярмонт Українська Рідна Школа.

Вписи дітей без огляду на віровизнання тільки до клас 1 і 2-ої відбудуться у днях 1—5 вересня в приміщенні школи в год. 6—8 веч.

Наука починається 8 вересня в год. 5-ій пополудні.

Школа забезпечує навчання релігії за віровизнанням дітей.

Навчання і виховання в школі відбуватиметься за програмами й інструкціями Об'єднання Українських Педагогів Канади.

Управа Вільної Української Громади в Канаді:

(—) *Инж. Ол. Охрим*, голова

(—) *Яків Остафійчук*, секретар

БАТЬКИ ТА ДІТИ

Д-р Вол. Безушко

Батьки і діти

Нещодавно чули ми радієву програму, в якій доповідач обвинувачував батьків за лихий стан національної свідомості. За нього ані школа, ані церква ("вона має власні завдання" — додав доповідач) не відповідають, а тільки батьки. Це досить сумне явище, коли школа, яка при відкритті так багато обіцяє, а насправді пізніше зрезигновано заявляє: "ми безсильні". Ми знаємо, що добрі школи в минулому відігравали і тепер відіграють визначну роль в формуванні людей і тому школі не слід зрікатися своїх можливостей. Іде головним чином про те, щоб школа справді була добра, щоб в ній працювали насправду добрі учителі. Отже, треба постаратися про добрих учителів і не обтяжувати їх великим числом учнів, з яким і найліпший учитель не дає собі ради.

Коли йде про відповідальність, то вона тяжить на всіх трьох названих чинниках і поза ними. Наприклад, українська народня інституція дала працю заможній українській дівчині, яка могла без неї обійтися, при цьому відмовляючи в занятті бідній кандидатці. Бідна кандидатка назавжди перейшла до баптистів, забуваючи, якого вона роду. Живі приклади мають велике значення.

Ми, кажучи про впливи, не назвали впливу чужого середовища, яке згодом здобуває перевагу і вирішує життєвий шлях.

Та цим разом ми придивимось ближче до ролі батька і матері у вихованні. Нема сумніву, що роля дому у вихованні — велика. Психолог Адлер, мабуть, беручи вроджені прикмети на увагу, твердив, що життєва напрямна людини вже вирішена з другим чи третім роком життя. Мабуть, до цього треба б додати прояви переживань молоді в часі фізичного дозрівання, щоб можна було накреслювати життєвий шлях молоді.

Батько, на якому спирається прожиток родини, має мало часу, щоб приділити достатню увагу дітям. Найбільше часу проводить з дітьми мати. Вона їх годує, задягає, дає солодощі і так позискує дітей для себе. Коли батько тієї думки, що дітей треба привчати до праці, що мати сама працює за них. Коли батько тієї думки, що треба заощаджувати, то мати стає на становищі, що дитині треба все дати і то першорядне. Коли батько тієї думки, що власною працею добудеш незалежність, то мати помагає дітям викручуватись від зобов'язань, "жаліючи" дітей, — щоб не перепрацьовувались. І так діти проти волі батька позбавлені навіку до праці, до ощадности, до шляху, що веде до їхньої незалежности. При цьому ще може трапитись, що мати критикує батька перед дітьми і то неслухно. Таким чином діти бувають позбавлені авторитету і вони відтак не слу-

хають також матері, нехтуючи нею цілковито.

Діти замолоду істоти інстинктовних напрямних і почування, тому вони ближчі матері, ніж батькові, що бажав би оперти виховання на розум, який ступнево розвивається.

Ми подали крайній приклад, що в ньому вину поносить мати. Можна уявити собі зворотню картину, в якій вину поносить батько. Хоч і доведено, що батько Джона Стюарта Міла, англійського філософа, своїм впливом приспішив розвій свого сина на двадцять п'ять літ, ми все таки схилиємося до тієї думки, що звичайно дома мати має більший вплив на дітей, ніж батько. На думку праісториків і соціологів, українці жили в глибокій давнині в матріярхаті, в якому мати була головою родини. Про українських амазонок нам нічого не відомо. Але певне, що вплив матері на молоде покоління повинен знайти іншу якість, освічену, беручи на увагу конечні життєві вартості.

Вплив матріярхату був у нас проломаний княжою добою, коли край мусів зводити бої в своїй обороні із усіх боків. Козаччина оновила націю так далеко, що не багато бракувало і назва нації мала стати не — українці, а — козаки. — Отже, нам треба відновити напрямну відродження, надаючи доцільне обличчя молоді: проти вигід, а за безпеку, проти лінивства, а за працю, проти люксусу, а за вищі цінності життя.

До справ виховання у школі батьки повинні бути допущені. Дійсна співпраця школи із домом може стати наріжним каменем виховання. Інтелігентні батьки знають краще своїх дітей, ніж учителі.

Не треба забувати, що коли вихованка не позискасмо для справи, то у вихованні не далеко його посунемо на шляху до кращого.

Під кінець цих завваг ми пригадаємо, що природа милується у різnorodності творинь, висилаючи їх у світ і тому і найкращі знавці справ не завжди спроможні дати вирішну оцінку становища. Можемо здогадуватися, що король Лір із трагедії Шекспіра — як володар — мав засоби, щоб належно виховати своїх дітей. Однак, його зустріла чорна невдячність. Видатний психолог Жан Жак Руссо не виховував своїх дітей, а віддав їх на виховання до сиротинця. Визначний американський педагог Джан Дюї писав в одній із своїх праць, що в молодому поколінні є щось з невдячності дочок короля Ліра, хоч сам Дюї був одружений з жінкою високих виховних прикмет. Англійський письменник Сомерсет Мом (Моуггам), коли його спитали, чому він, маючи вісімдесят років, ще побивається за заробітком, — відповів, що не хоче бути на ласці дітей, щоб його не спіткала доля короля Ліра. Професор Ж. Барзен пише в одному із своїх творів, що діти заскакують батьків дуже негативною поведінкою, яка не знати звідки у них взялася. Проф. Шульгин у споминах про свої молоді літа згадує, що син видатного українського патріота став російським чорносотенцем.

Ці останні речі згадую тут не на те, щоб звільнити батьків від вини, вона, чи вони цього хочуть, чи ні, на них тяжить, але на те, щоб мати відкриті очі на явища життя і щоб у співпраці всіх виховних чинників шукати розв'язання і найтяжчих проблем життя. США, 1959

МЕТОДИКА І ШКІЛЬНА ПРАКТИКА

Марія Дейко

Діялог і його роля в педагогічному процесі

Викладання української мови в чотирикласовій суботній школі має своїм об'єктом три ділянки мови: усну мову, читання й письмо, що базуються на деяких початкових елементах теорії мови — граматики.

На різних етапах нашого перебування на чужині питома вага цих трьох мовних аспектів була, є і буде неоднаковою.

У перші роки нашого перебування в Австралії читання мало пріоритет над двома іншими мовними ділянками, бо наші діти, в переважній більшості своїй, приїхали з ірровських таборів Німеччини, де вони жили в українському оточенні і де українська мова була не тільки рідною, а й єдиною їхньою мовою.

Після 10-літнього нашого перебування під австралійським сонцем, справа виглядає інакше. Діти, що вчать тепер в українських суботніх школах, є діти *двомовні* з дуже виразною перевагою англійської мови над українською. Як це не є прикро стверджувати, мусимо дивитися на справу розплющеними очима і визнати, що діти наші далеко вільніше й поправніше розмовляють англійською мовою, ніж українською. В розмові нашою мовою вони роблять безліч помилок, найрізноманітніших і часом найдивніших, які свідчать про те, що вони мають нахил перекладати свою думку з англійської на українську мову, зберігаючи часом навіть англійську структуру речення. (Напр.: "Що писав Франко про?" — дослівний переклад англійської кальки: "What did Franko write about?", замість "Про що писав Франко?").

Лексичний запас нашої шкільної дітвори жалюгідно малий — він обмежується одною-двома тисячами найуживаніших слів хатнього вжитку.

Педагогіка й методика повчають нас, що головною умовою успішного викладання є усвідомлення, чітке визначення *мети* викладання і *методів*, якими до цієї мети треба працювати.

Виходячи із спостережень над мовною діяльністю наших дітей, маємо зробити висновок, що розвиток розмовної мови дітей, збагачення й поширення їх лексичного багачу є найперше і найголовніше завдання української суботньої школи на цьому етапі.

Читання, що ще кілька років тому було головним аспектом у вивченні української мови, потроху втратило своє першорядне значення, хоч і не втратило своєї ваги. Тепер воно має стояти на другому місці в педагогічному процесі. Надмірне захоплення виробленням техніки читання за

рахунок розвитку й збагачення усної мови, не наблизило б нас до нашої мети, а навпаки — віддалило б від неї.

Бож, якщо діти наші, закінчивши курс суботньої школи, не розмовлятимуть вільно досить поправною і не дуже бідною (в розумінні лексики) українською мовою, то мало ймовірно, щоб вони колись взяли за українську газету чи книжку. Кому охота блукати безпорадно в хащах десятків і сотень незрозумілих слів, маючи змогу легко читати англomовні періодичні видання й літературу.

До цього треба ще додати, що в процесі читання діти не засвоюють незнайомих слів. Більше того — вони так звикли напіврозуміти читаний текст в англійській школі, що вони не мають потягу до з'ясування значення незрозумілого слова в нашій мові і ніколи не питають, що те слово означає.

Тільки вправи з усної мови вводять нове слово, як поняття, в їхній лексикон.

Таким чином головний наголос викладання в суботній школі мусить бути на усній мові, її розвитку й збагаченні.

Які ж форми усної мови вчителі мають культивувати і якими способами?

Мовознавець світового масштабу, професор Ленінградського університету п. Щерба присвятив багато років спостереженням над формами мовної діяльності в суспільствах, що стоять на різних етапах культурного розвитку від найпримітивніших починаючи. На підставі цих спостережень, опублікованих в одному з його наукових творів, він стверджує, що діалог є первісна і дотепер основна форма мовної діяльності людини. Діалогом (тобто розмовою між двома людськими істотами) розпочало людство свою мовну діяльність. Монолог — тобто розповідна форма мови — прийшов пізніше і не набув такого широкого, універсального вжитку, як діалог. Він є далеко менш уживаною формою мовної діяльності, яку людина часто має тенденцію перетворити на діалог (репліки з місць під час доповіді чи розповіді). Життя на кожному кроці підтверджує висновки проф. Щерби.

Виходячи з цього, вчитель у школі має віддати перевагу діалоговій формі усної мови над монологовою, тим більше, що вона, буди більш уживаною, є разом з тим труднішою до набуття. Бо в монологі людина може зарані підготуватися до викладу, може спинитися і обдумати дальші свої слова. В діалозі людина пов'язана з співбесідником, вона мусить зрозуміти його слова і швидко й поправно відповісти. Діалог потребує більшої вправності й розмовної гнучкості.

Це твердження про пріоритет діалогової форми мови над монологовою має у викладанні мови велике практичне значення, бо в діалозі живаються інші граматичні і лексичні елементи, ніж у монологі.

Якщо ми побіжно розглянемо, скажімо, дієслово, іменник, займенник, то побачимо, що:

а) в діалозі живається запитальна форма дієслова, не вживана в

монологі, де вона віддається здебільша непрямою мовою;

б) в діялозі вживається наказовий спосіб дієслова, майже не вживаний у монологі;

в) в діялозі вживається перша й друга особа однини й множини дієслів, а в монологі переважно третя;

г) в діялозі ширше вживається теперішній і майбутній час дієслів;

г) в діялозі вживається кличний відмінок іменників, не вживаний майже в монологі;

з) діялог і монолог послуговуються іншими особами займенників;

е) діялог може бути багатший на різні вигуки й емоційно забарвлені слова, яким немає місця в монологі і таке інше.

З цього неповного переліку розбіжностей між монологом і діялогом, а також з незаперечно ширшого застосування діялога в людській мовній діяльності ми мусимо зробити методичні висновки.

Яким же способом працювати над розвитком діялогової форми мови?

Потребу робити наголос над вивченням діялових форм мови давно вже зрозуміли автори методик викладання *чужих мов* (французької, англійської, німецької), а упорядники читанок взяли це під увагу і значний процентаж текстів у підручнику подають в формі діялогів з тим, щоб учні вивчали їх напам'ять.

1) Ми якось все ще не можемо до кінця усвідомити, що українська мова для наших дітей в західньому світі не є рідна мова, що вона з кожним днем стає чужішою. Методики викладання української мови в умовах чужини ще ніхто не написав, а упорядники підручників складають їх так, як їх складали вдома. Перед нашими методичними силами величезна робота під цим оглядом. А покищо вчителі мають самі складати такі діялоги і вивчати їх з дітьми. Це перше.

2) Могутнім засобом збагачення мовного запасу учнів діяловими формами мови є *п'єси*. Бо *п'єса* є суцільний діялог, який тим ефектовніше засвоюється й запам'ятовується, що діти по натурі своїй дуже люблять сценічну діяльність і емоційно захоплюючись, легко вивчають довгі *п'єси*. При чому вивчають їх принагідно не тільки виконавці, а й інші пасивніші діти, під час численних проб, яких постановка *п'єс* вимагає.

3) Можна рекомендувати також вивчення віршів із вкрапленими в них діялогами, як от "Сварка" М. Пригари:

"Не бери моєї книжки!...
Віддай мені олівця!...
В мій куточок не ходи!..."

або "Мишка" з підручника "Українська мова"

Б. Романенчука: "Мишка ввечорі співала:
"Спи, маленький, замовчи!..."
або О. Олеся: "Спи, мій маленький,
Спи, мій синок!..."

4) Тақ само гри, переплетені з діялогом. Напр.:

"Гуси додому!"

"А то чога?"
"Вовк за горою"...

5) Запитання й відповіді щодо змісту прочитаного тексту з тим, що учні питають одне одного (а не вчитель питає, а учень відповідає, як то робиться звичайно). При цьому треба стежити, щоб відповідь була повна й емоційно забарвлена словами типу: авжеж! Хіба? Звичайно! А певно! і т. ін.

6) Запитання й відповіді щодо змісту малюнків підручника, які треба максимально використовувати.

7) Розмова між двома учнями на теми щоденного життя — підготована дітьми чи імпрізована і т. інш.

Вищезгадані методи є дуже допоміжними для набуття навиків розмовної мови. Цілком іншим і так само дуже важливим питанням є методика збагачення лексичного запасу. До цієї теми ми ще повернемося.

Австралія, 23. 6. 59

І. Сточанський

Навчання української мови в І класі українознавчих шкіл

МЕТОДА НАВЧАННЯ

Найдоцільнішою методою навчання є така метода, яка при найменших зусиллях учителя й учня дає найкращі наслідки навчання. До опанування такої методи доходить учитель дорогою систематичних приготувань, як також студіюванням педагогічної літератури. Сучасна педагогіка вимагає також, щоб навчання мало виховний характер. Паралельний процес навчання і виховання повинен бути нерозривно пов'язаний у навчанні всіх предметів, передбачених програмами.

ПІДГОТОВНИЙ ЕТАП

В підготовному етапі головним заняттям дітей є усні мовні вправи, як: оповідання й переказування байок, казок, розмови й гутірки вчителя з дітьми на теми найближчого довкілля і т. п., а відтак слухова аналіза речень слів та складів. Тому, що навчання читання й писання в І класі відбувається словною методою, яка опирається на слуховій аналізі слів і складів, слід цей розділ докладно проробити. Слухова аналіза повинна бути так пророблена, щоб дитина найдокладніше могла вичути й вирізнити кожний звук слова. На працю в підготовному етапі передбачали програми навчання на рідних землях від 4 до 6 тижнів нормальної цілоденної праці. При аналізі речень на слова й слів на склади не натрапляється в методичному поступованні на труднощі, зате аналіза складів трудніша, бо приголосні з голосними так споєні, що трудно їх вичути. Тому аналізу складів треба починати від протяжних приголосних, як: рррааа, сссааа і т. п., щоб дитина могла вичути той поділ складів. Особливу увагу належить звернути на вимову голосних. Дитина повинна вичути й пізнати по укладі уст, якою голосною закінчується склад в даному слові, що має пізніше велике значення в навчанні при відокремлюван-

ні в словах незнаних приголосних. Аналіза речень слів і складів повинна бути тісно пов'язана з усними мовними вправами. Вправи на вимову голосних можна пов'язувати з вивченням віршів або легких під оглядом мельодійности пісень, наприклад:

Пишуть діти у сшитках
І читають в книжечках
ООО кругленьке письмо.

ІІІ співаю собі
Навчуся гарно співати
І читати і писати
ІІІ співаю собі.

ЕЕЕ виспіваю все
Мамі й татові читаю
Нехай бачать, що все знаю
ЕЕЕ виспіваю все.

Такі й подібні вірші на вимову голосних викликають у дітей радість і охоту до праці, а рівночасно відбуваються вправи в розвою пам'яті. Рівночасно з усними мовними вправами відбувається креслення письмових форм, що відповідають українському начеркові букв та приготовляють руку до писання їх.

НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ Й ПИСАННЯ

Навчання читання й писання в 1 класі відбувалося давніше аналітично-синтетичною методом. Ця метода називалася аналітично-синтетичною тому, що аналіза була підготовкою до навчання синтетичною методом. Дитина запізнавалася з поділом речень на слова, слів на склади, складів на звуки, а відтак складала з голосних і приголосних склади, зі складів слова, а відтак зі слів речення. В останніх часах появилася в західній Європі метода навчання цілими словами. Методу навчання цілими словами впровадило було польське Міністерство Віровизнань і Освіти у всіх польських і українських школах, як обов'язкову й іншої методи не могли вчителі застосовувати. Порівнюючи навчання української мови методом синтетичною (бо аналіза була тільки приготуванням до навчання) і методом навчання цілих слів, приходимо до висновку, що навчання методом цілих слів має більше додатніх сторін, ніж навчання синтетичною методом.

1. Дитина в своєму розумовому розвитку поступає від пізнання цілості до пізнання складових частин. Отже, навчання повинно відбуватися також згідно з прикметами розумового розвою дитини.

2. Навчання методом цілих слів розбуджує зацікавлення дитини, бо в початковому навчанні вивчаємо такі слова, яких зміст є знаний дитині, наприклад: тато, мама і т. п.

3. Навчання методом цілих слів призвичаює дитину читати цілі слова без силлябізування, отже, читання відповідає живій природній мові.

Навчання синтетичною методом не є згідне з прикметами розумового розвою дитини, не має жодного змісту, а в дальшому призвичаює дитину до силлябізування при читанні, від якого тяжко відзвичаїти дитину в другій, а навіть в 3 класі.

Вище подані прикмети обох метод навчання промовляють за те, що навчання української мови в першій класі повинно відбуватися методом цілих слів. Не треба однак розуміти навчання методом цілих слів так, що вчитель має вчити кожне слово як цілість. Вивчені підставові слова

розкладаємо на склади, а відтак на підставі слухової аналізи відокремлюємо незнану приголосну. По вивченні кількох підставових слів, в яких виступають незнані для дітей приголосні, творимо зі знаних складів нові слова, проте, при навчанні так підставовому, як і новоутворених, слово виступає завжди як цілість. Дехто називає методу навчання цілими словами аналітично-синтетичною методою, хоч в букварях, пристосованих до навчання читання й писання методою цілих слів, жодних слідів синтези немає. Синтеза може бути для учителя, коли він творить зі знаних складів нові слова, але ніколи для учня, для якого слово виступає завжди як цілість.

Якщо однак, приготування до навчання методою цілих слів не було докладно пророблене, особливо аналіза складів, то учитель радий-не-радий, мусить вживати синтетичної методи як допоміжної.

При вивченні перших підставових слів доцільніше уживати рухомої абетки, ніж букваря, бо дитина може послуговуватися також зоровою пам'яттю при аналізі слова, а також при відокремленні незваної букви. Так в підготовчому етапі, як і в дальшому навчанні слід в основу навчання класти усні мовні вправи, від яких залежатимуть позитивні наслідки читання та письмового вислову.

Розмови й гутірки вчителя з дітьми, переказування змісту байок і казок, обговорювання змісту картин при навчанні підставових слів збагачують дієвий запас слів дітей, який уможливить їм зрозуміти читаний текст, розбудить замишування до читання, що є основним завданням українознавчих шкіл. Вивчення читання й писання так підставових слів, як і новоутворених відбувається рівночасно. При письмових вправах треба в початках застосовувати пояснювально-зорові вправи. Досліди показують, що у 80% дітей переважає зорова пам'ять. Тому при навчанні читання й писання належить дати перевагу зоровій пам'яті, не занедбуючи також слухової та рухової пам'яті. При писанні слів і речень належить звертати увагу на правильне писання буков та їх пов'язання.

ПИСЬМОВІ ВПРАВИ

Крім пояснювально-зорових вправ, у школі слід давати на домашні завдання списування текстів з читанки. При списуванні тексту дитина має правильний графічний образ слова, який зарисовується в її пам'яті й вона відтворить його в такій формі при писанні, в якій його запам'ятала. Слухових диктатів не слід в 1 кл. застосовувати, хіба тільки як контрольні вправи. В зв'язку з письмовими вправами даємо дітям поняття про вживання великих букв по крапці та в іменах власних.

Протягом шкільного року треба вивчити кільканадцять легких коротких віршів. З уваги на малий вимір часу на навчання української мови в 1 кл. українознавства, треба триматися дидактичної засади: "мало, але основно" і не спшитися з вивченням нових слів, якщо попередні не достатньо закріплені.

Торонто, 1959

ДОРОГІ ДІТОЧКИ: У Редакції "Рідної Школи" можна замовити гарну і цікаву книжечку "ЖИТТЯ ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ" в ілюстраціях. Ціна для переплатників "Рідної Школи" 1.00 дол.

Віра Ворскло

КОЖЕН ЛЮБИТЬ СВОЄ

В мене серце не з каміння,
А з любови і проміння.
Я кохаю маму й тата
І шаную рідну хату.

Я люблю лани, діброви,
А найбільше — рідну мову.
І своє любить не сором:
Риба дуже любить море.

Люблять в лісі жити звірі, —
В нірці теплій миші сірі,
Птахи люблять сад і гай,
Я люблю свій рідний край.

Митрусь

Переполох

— Немає води в хаті, — каже бабуся: — піду по воду.

Взяла коромисло, почепила на нього двоє відер та й пішла.

А маленька онучка почула та й каже сама собі:

— І в мене ж нема води, треба й мені піти по воду.

Взяла коромисло, почепила на нього двоє відерець та й пішла слідом за бабусею.

Побачив їх півень та й думає:

— Та це ж і в мене немає водиці, треба й собі піти.

Узяв коромисло, почепив відерця і пішов слідом за онучкою.

Визирнула з нори мишка, побачила, що люди йдуть з відрами, та й міркує собі:

— Оце пішли люди по воду, то піду собі й я. Вихопила швиденько коромисло, відерця та й ну доганяти.

От і йдуть по воду: попереду бабуся, а за бабусею онучка, а за онучкою півник, а за півником мишка.

Набрали води та й вертаються.

А під яблунею лежав заяць.

Наморився, бідолашний, ганяючи всю ніч по полю, ліг та й заснув.

І не чує й не бачить, що повз нього ходять люди.

Коли це як війне вітер, як обірветься яблучкі, та як гецьне зайця по лобі!

Як схопитися бідолашний заяць, як дремене, та просто бабусі під ноги.

А бабуся як злякається, як кине відра та як побіжить, побіжить!

Та й сховалася аж за коноплі.

Ще дцжче злякався заяць, та як кинеться в другий бік, та як наскочить на онучку! Онучка як упаде, як схопиться та як побіжить, побіжить!.. І сховалась за діжку.

Вкрай перелякався заяць, і вже зовсім нічого не бачучи перед собою з переляку, як плигне та півневі під ноги. А півень як закокоче як кине відра та як полетить, полетить!.. Та й сів собі просто на тин.

Бачучи таке лихо, мишка швидше кинула свої відра та гульк у нірку..

А заяць покотив та й покотив собі в ліс.

Сидить ото перелякана бабуса за коноплями та й каже:

— Ох! І як це втекла я від вовка!..

А онучка сховалась за діжку та й каже:

— Ох! І як я втекла од ведмедя!..

А півень злетів на кілок та й мовить:

— Ох! Як це мені й пощастило втекти од страшного тхора!..

Мишка сидить у норі та й міркує:

— Ну й ловко ж мені довелося втекти од такого страшного звіря!..

А заяць прибіг собі в ліс, сів під кущем, обер з лоба лапкою піт, та й говорить:

— Ну, й як я утік од страховищ отих? Ой, ловили ж мене та ганяли! Ледве, було, не впіймали, та я все ж таки втік...!

УСЕ СПИТЬ

Спить трава і спить лісок.
Квіти сплять і спить пісок.
Люлі-люлі треба спати,
Щоб за нічку сил набрати.

Сплять звірята, риби, ріки
Песик спить наш невеликий
Люлі — каже сон, — засни,
Треба за ніч підрости.

Спить вже лялечка малятко,
Ой, як хочеться вже спатки
Люлі-люлі сон колише,
За вікнами спить ночі тиша.

Тільки місяць спать не може
Він нічний на небі сторож,
А зірки — його післанці.
Спатимуть вони уранці.

Увага!

Увага!

ГАРНИЙ ЮВІЛЕЙНИЙ ДАРУНОК

Редакція "Рідної Школи" має ще малу кількість, збережену від вогню, книжок п. н. "**ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА**" написану д-ром В. Луцевим.

Книжка вичерпно подає дані про життя і творчість великого гетьмана, висвітлює деякі незнані факти, містить багатий ілюстративний матеріал і написана популярно та займаво. Видана на дуже доброму оксфордському папері. Дуже допоміжна організаціям і поодиноким громадянам для глибокого запізнання зо світлою постаттю нашої історії, гетьманом Мазепою як теж при влаштовуванні мазепинських імпрез і доповідей. Низка наших критиків приняла працю д-ра Луцева дуже прихильно. Замовляйте ще нині, бо осталося наравду небагато! — Ціна \$2.00. — Замовляйте:

"Ridna Schkola" — 39 Indian Rd. — Toronto 3, Ont., Canada.

Р і Ж Н Е

Анна Франко-Ключко

Д-р Іван Франко і його докторат

(Розвідка основана на його листах)

Закінчивши класичну гімназію в 1875 році в Дрогобичі, І. Франко записується студентом на філософський факультет львівського університету. Українську граматику і літературу викладав у той час в університеті професор Омелян Огоновський, людина старого типу народовців, що поза сухими викладами свого фаху не старався впливати на своїх студентів, заохочуючи їх до праці для збагачення української науки і літератури, ані не виховуючи їх самих в національній душі.

Професор недолюбував Івана Франка, як носія нових ідей, але хотів чи не хотів, в своїй "Історії літератури" мусів признати йому, хоч зовсім сухо і обмежено, надзвичайні здібності, широкий обсяг праці, і небуденну творчість.

Перервані студії безвинним арештом в 1878 р., — хоч відсудженому і оплюгавленому верхівкою народовецької партії І. Франкові, — університетська влада дозволила таки кінчати, і він їх закінчив 1890 р. з блискучими вислідами у львівському і чернівецькому університетах. (У Чернівцях прослухав він останній літній семестр).

Бажаючи добитись реального становища і позбутись виснажливої і маловартісної праці над коректами не тільки своїх, але й чужих писань, Іван Франко носить з думкою зробити докторат. Він пише листа до М. Драгоманова, що був для нього в той час не тільки дорадником і учителем, але й приятелем, і радиться, що йому робити. Лист ч. 155 В. Л. з 22 лютого 1888 року:

...“У мене до Вас одна просьба, та боюсь з нею до Вас і підступати.

Задумав я робити докторський екзамєн, з української літератури і на тему для десертації вибрав Шевченків “Сон”, а властиво: чим була в сучасній літературі й відки взялася політична поезія Шевченкова”...

Знову в іншому листі до М. Драгоманова він пише реальніше в справі докторату. З листа видно, що думка про докторат його не покидає. Лист ч. 164 з 10 лютого 1889 року:

...“Недавно був один чоловічок відси в Відні у Ягіча (професор віденського університету на відділі Славістики) і він завзивав через нього молодих людей русинів, щоби ішли на Славістику, що він постарється о степендії і т. і. Дуже він мене соблазнив, бо хоч я й не такий молодий (33 р.), та все таки й не такий старий, щоби не міг повчитися. Та з другого боку, не хотілось би мені покидати заробку при “Кур’єрі” та зніматися з сім’єю з насидженого місця. Яка Ваша рада? Мені дуже хотілось би з часом обняти хоч доцентуру приватну слов’янських літератур при тутешньому університеті. Правда, я знаю, що доцентура, по політичним раціям, була б тут дуже вузькою і ховзькою кладкою, та все таки хто його знає, як можуть змінитися обставини”...

Вирішальним чинником у цій справі була все ж таки його дружина. Вона бачить ясно, що тяжка виснажлива праця по всяких редакціях, і під-

порядкування забаганкам редакторів, людей дуже часто нетямущих, не зможе ніколи дати йому можливості розгорнути свої здібності і уможливити творчу працю в такому обсягу, в яким він собі бажав. Крім того, праця у видавництвах часописів не давала йому достатнього матеріального забезпечення, ані того становища, яке йому завдяки його розумові, працьовитості і надзвичайним творчим здібностям належить. В листі до Драгоманова з 26 листопада 1889 р. Ч. Л. 171 В. Л. він пише:

...“Налягла на мене жінка, щоби я конче здавав екзамен докторський. Говорив я вже давніше про це діло з Огоновським, взяв був зразу тему “Літературний рух русинів 1848 р.”, до котрої у мене зібрано багато матеріалу. Та, оглядівшись, я побачив, що тема не відповідає головному постулятові Огоновського”: прошу, щоби це була справді література, а не політика”. Ну, у нас в 1848 р. “справді літератури” майже не було, а була тільки політика. Так само проійшлося покинути й другу тему, до котрої мене тягло — політична поезія Шевченка 1840-1846 р. От я й зупинився на темі зовсім уже невинній з політичного боку — піснях церковних”.

Піддержка дружини була великої ваги, а від неї особисто вимагала великої жертви. Вона мусіла рішатись на ще більші обмеження коштів на прожиток, що й так ніколи не були достатні і їхати в село Нагуєвичі, а це значило працювати в полі, чи при господарстві нарівні з іншими жінками, що при її слабім здоров'ю було майже непосильне, — але це не відстрашувало її і вона настоює, щоб чоловік їхав до Відня. Під її тиском І. Франко зважується остаточно їхати робити докторат. Про це пише він Драгоманову Ч. Л. 176 з 30 травня 1890 року:

...“З великою радістю приймаю Вашу думку, щоб з'їхатись нам в Будапешт. Шкода що Ви не можете вибратись трохи скорше, бо мені і так прийдеться побувати в Відні. Мені наражено сідати до докторського екзамену не у Львові, а в Відні, під Ягічем, котрий з усякого погляду все таки не Огоновський і не вважає мене своїм ворогом. От я й почав лагодити свою дисертацію по-німецькому і думаю скінчити її до кінця червня, а найдалі до половини липня, та й завіз би її Ягічу і порозумівся з ним щодо усного екзамену”...

Але вирватися до Відня з того навалу праці, що насувалась на І. Франка з усіх боків, було дуже тяжко. Виїзд відкладається з місяця на місяць, з року на рік і тільки 30 липня 1892 р. пише в цій справі І. Франко листа до Драгоманова, ч. л. 202 з 28/30 липня 1892 року:

...“Не знаю, що Ви скажете на плян, котрий ми уложили в двох з жінкою. Плян се такий, щоб узяти мені на півроку відпустку від “Кур'єра”, поїхати у Відень послухати лекцій Ягіча і ще деяких професорів і зробити докторський екзамен. Правда, я й досі не знаю, на що мені той екзамен придається, бо не сумніваюся, що навіть до приватної доцентури на львівськiм університеті мене не допустять. Ну, та мені хотілось би пожити у Відні, повчитися у троха розумніших людей як Огоновський, і я рад се зробити тим більше, що редакція “Кур'єра” згоджується пустити мене”.

А 7 жовтня 1892 року І. Франко повідомляє Драгоманова, що він уже у Відні і подає свою адресу. У короткім листі до дружини він теж пише, що вже записався до університету. Ч. л. 208 В. Л. з 11 жовтня 1892 року:

...“Декан прийняв мене дуже ласкаво і казав зараз перекладати пись-

менну роботу, а також усе, що було друковано з моїх наукових праць, запевняючи, що все буде швидко зроблено. Значить ждү тільки на приїзд Ягіча, а тим часом кінчу роботу про буддійську легенду і, може, предложу її по-німецьки, а Ів. Вишенського по-руськи, так як є. Се оцадило би мені зо два місяці часу. Покидати лекції і сидіти дома мені ніякої цілі, я ж записуюсь на університет не для самого докторського титулу, а також для того, щоби справді щось скористати в науці, і познайомитися з ученими людьми, котрих знайомість може мені бути більше придатною, ніж сам титул докторський”...

Коротка замітка в листі до Драгоманова кидає світло на перебіг його праці в університеті. Ч. Л. 219 з 12 травня 1893 р.:

...“Я ще не скінчив дисертації. Робота над нею посувається пиняво наперед, а я хотів би ще сього семестра упоратись з усним екзаменом. Не знаю, як воно буде. Працю мою Ягіч хвалив дуже перед одним галицьким послом, професором університету, поляком”...

На святочні ферії повертається І. Франко до Львова, але не на те, щоб відпочивати, а щоб вирівнювати всі ті залишки праць, що під час його відсутности нагромадились. Всюди і при кожній праці йому допомагає його дружина, вона в курсі всіх справ, полагоджуючи, коли він був відсутній, його широке листування, роблячи коректу, прочитуючи надслані до друку твори різних письменників.

Через тиждень І. Франко вже знову у Відні. Він ділиться з Драгомановим сумною вісткою про свої домашні клопоти, про те, що залишив дома хворих дітей і дружину, яка дуже підупала на силах через стале піклування коло їх. — До дружини пише він листи повні турбот про стан здоров'я дітей і її самої, що дуже його непокоять і смутять. В листі Ч. Л. 411 з дня 20 лютого 1893 р. він пише:

...“Я інколи, сидячи тут у спокійній і теплій бібліотеці, сам собі закидую, що гріх було так самою Тебе лишати з тількими дітьми та ще й недужими, та що ж вже діяти. Почав, то треба скінчити, тим більше, що Ягіч мені дуже прихильний і в товаристві своїх знайомих з великими похвалами відзнається о моїх наукових роботах...”

...“В середу я читав в семінарії свою другу роботу: “Причинки до легенди про Магомеда у Слов'ян” на підставі одної рукописі, котру я тут найшов у бібліотеці. Праця дуже подобалася Ягічу, і він, оцінюючи її, навіть назвав мене “Герр Доктор”...

...У сей понеділок, що прийде, маю читати лекцію про Шевченка в тутешнім товаристві польським “Бібліотека польська”. Є се товариство старших людей, туди приходять послы, члени палати панів і всяке високе панство”...

Приїхавши додому на великодні свята, І. Франко в листі до Драгоманова Ч. Л. 217 з 21 квітня 1893 р., просить вибачення, що досі не встиг написати до нього. Про свій докторат він сповіщає:

...“ У Відні я скінчив семестр і зробив два кольоквіюми. Дисертація моя ще не скінчена, лишилось з на тиждень роботи, до котрої засяду зараз по повороті до Відня, по чім приймусь за вчення до усних екзаменів, котрі хотів би зробити хоч в юні або в юлі. Що далі буде про се й не думаю”...

...“З початком мая наш львівський адрес тратить свою силу, ми випо-

віли сю хату. Жінка з дітьми переїжджає на все літо до Нагуєвич, я їду до Відня”...

У листі до дружини з Відня Ч. Л. 220 В. Л. травень 1893 р. І. Франко повідомляє про поступ своїх праць в університеті:

...“Тішуся дуже, що діти здорові, і Ти мабуть також, хоч про себе нічого не пишеш. Я ще не знаю, коли мені термін екзамену, та тим не журися. Я просив Ягіча, щоби поспішився, і надіюсь, що він не буде такий, щоб мав мені робити на зло. А визначувати термін перед тим, заким прочитати і одобрити розправу (наукову працю) не можна. Та я надіюсь, що ще сього місяця справа та буде полагоджена, в усякім разі довше, ніж до половини юля, чень мене не потримають”...

У листі до Драгоманова з 20 червня 1893 р. Ч. Л. 223 В. Л., він відкриває йому свої плани на майбутнє:

...“Що його далі робити з собою, я й не пригадую. Страшенно не хочеться іти опять до “Кур’ера”... Схотілось би мені сконцентруватися трохи бодай на белетристиці. Ягіч радить габілітуватися у Львові на доцентуру слов’янських літератур, та я боюсь, що часу потрачу на роботу, а до доцентури мене не допустять, та й доцентура також хліба не дасть”...

По закінченню своїх докторських екзаменів, І. Франко пише своїй дружині в листах Ч. Л. 224, з 28 червня 1893 р. і Ч. Л. з липня 1893 р. В.Л.:

...“Сьогодні здав я другий екзамен (філософію) також з відзначенням. Значить, моя задача сповнена. Приходиться тепер зачекати тільки на промоцію, т. з. торжественний акт, на котрім об’являють публічно уділення такому — степеня доктора, після чого вручають і диплом, на котрий однак ж я не буду чекати, і котрий кажучи собі прислати на місце”.

...“У Ягіча буду, мабуть, завтра, хоч справа з доцентурою не представляється зовсім так, як Ти думавш. Ягіч не має ніякого права представляти мене кудинебудь. Право таке тільки має сенат того університету, де я би хотів читати лекції, а тільки коли сенат згодиться і подасть міністрові до затвердження, міністер може запитати Ягіча о його думку, а тоді, звісно, Ягіч буде за мною. Але коли львівські професори мене відкинуть, то справа не дійде до міністра”.

Дуже скромно описує І. Франко своїй дружині комерс славістів, куди він був запрошений:

...“Сповняючи обіцяне, пишу Тобі пару слів про вчорашній комерс Славістів, на котрім і я був. Були тільки запрошені Ягічем, з-поміж слухачів Ягічевих тільки я і ще один серб. Були і дві дами хорватки. Ягіч був дуже веселий і говорив пару разів промови. Крім нього, були професори Ірічек, проф. Краль з празького університету, багато хорватів. При кінці прийшов проф. Крумбахер з Мюнхену — автор історії візантійської літератури, котрий розмовляв зі мною про Варлаама і Йоасафа і обіцяв прислати мені працю свого товариша Е. Күна про сю тему. Промов було багато, між іншим, і мене заставили говорити по-українськи”...

Цитую окремі місця з листів про докторат І. Франка, щоб показати, як ця найважливіша подія в його культурнім розвитку відбувалася, як задивлявся І. Франка на значення докторату, на значення своїх великих здобутків у віденським університеті протягом його коротких там студій, поширення його наукових знаннів, що мали відкрити широкі обрії для його дальших

Ще про “язичіє”

У попередній статті про намул “язичія” було згадано про генезу, причини постання такого явища та про те, що багато авторів не зовсім ясно усвідомлюють, як ще багато того намулу є у писаних творах та й у щоденному вжитку. Коли ми справді щиро дбаємо за розвиток єдиної соборної літературної мови, то мусимо твердо боротися і з намулом того “язичія”, не легковажити цього моменту. Тим паче треба уважно ставитись до вислову, бо не завжди кидається в око отой московський зворот чи форма слова, що часто буває і в трохи ніби принатуреній до нашої мови формі, як от: “художній” (при наявності щиро українського рівнозначника “мистецький”), “злишний” замість нашого “зайвий” (моск. “лішний”) тощо. Один професор (справді добрий знавець мови) у творі на мовні теми, подаючи приклади метафоричного та відверненого уживання тямки “вода”, подав такий приклад: “Вода кипить ключем”. Тут стався він жертвою призвичаєння — пояснювати значення слів не з пункту української самостійної мови, а з пункту московської (“русской”), бож в українській мові слово “ключ” не має значення ще і “джерела”, як це є у московській.

А щодо синтаксичних огріхів то їх мало не з не кожної публікації можна купити назбирати. “З того здали собі справу також ново-режимні польські історики” (“Свобода”, ч. 235, 1957). А можна ж простіше й “економніше” подати: “Це усвідомили собі...” і т. д. Або такий кумедний заголовок: “Серцева атака мала спричинити залізничну катастрофу” (“Свобода”). По-польському — це натуральна форма вислову, а по-українському — це мова про щось навмисне... треба шукати змовників! Ще приклад: “Дрижала земля від розриву гранат” (“Свобода”, ч. 99, 1958).

праць. Про його знайомство з визначними діячами і провідниками інших слов'янських народів, в першу чергу чеськими, як Масарик, Махар, Черний та інші, що стало підставою для їхньої жвавої співпраці в майбутньому. Про знайомство з визначними університетськими професорами і науковцями, з котрими І. Франко нав'язав зв'язки в справах наукових. В кінці про щире визначення великих здібностей Франкових від безпосереднього його професора Ягіча. Це був перший і єдиний блискучий докторат, що його склав українець (його дві цінні розвідки, додані до дисертації — “Іван Вишенський”, “Про Йоасафа і Варлаама”), це був докторат, який відчиняв Франкові двері до професорування в кожному університеті Австро-Угорщини, — це був докторат його геніальних здібностей. Ось що сказав про нього професор Ягіч: “Іван Франко — геній, якого галичани не оцінили і ще скоро не оцінять”.

Повернувшись з Відня, де серед великого духового піднесення, а ще більшого признання, він мав змогу працювати, І. Франко потрапляє в галицькі злидні. Перебування у Відні вичерпало всі його матеріальні засоби, а дружина, вичерпана цілковито великою відповідальністю і недостатками, зовсім підупадає на силах.

Про його завзяті змагання за катедру професора університету у Львові, розповім іншим разом.

Торонто, 10 травня 1959 р.

Тут годиться сказати, що уникати таких слів, що спільні з польськими, як от "вибух" чи "повітря", "грунт", а вживати щиро московських (чи трохи змінених, як от "зрив" чи "розрив") — "воздух", "почва", але в той же час уживати щиро польських синтаксичних зворотів чи слів, поминувши щиро українські, які зовсім неподібні ні до польських ні до московських, як от замість "городина" — "ярина" (моск. "овощі"), "мука" замість "бо-рошно" (і моск. "мука") та й багато інших, і то лише через недбальство, — це значить грішити проти законів рідної мови, як самодостатнього прояву духового обличчя своєї нації, або, іншими словами кажучи, гнати воду на московський млин!

Отже, із цього видно, які різноманітні форми має сама рідна мова. Але треба навчитись його розпізнавати і посилено з ним боротись. Знаємо і бачимо, що "язичіє", як і всяка нечисть, має чимало домішок, — крім москалізму є багато в ньому і польонізмів.

Знаємо також, що советські видання завжди радо підтримують і поширюють москалізми в українській мові як у лексиці так і в синтаксі, як також від деякого часу радо вживають українізмів, мабуть із наміром — "в общем катялке" зварити "всесоюзние щі" — спільну мову. Знане Шевченкове "І чужого навчайтесь, свого не цурайтесь" до року 1917 було відоме в цій формі (за редакції П. Куліша, хоч поатково сам Тарас дав мильно в московській формі), советські ж видання стали додавати в первісній формі (ніби з пошани до пам'яті Т. Шевченка!), а дехто з наших безкритичних видавців — також і собі за ними: "і чужому навчайтесь..." У цій формі один з музеїв в Америці видав навіть пам'яткову медалю!

А нещодавно т-во для підтримки капелі бандуристів "ім. Т. Шевченка" видало і пропам'ятну марку теж із хибним написом (тут на польській копії) "Капеля бандуристів культурним амбасадором України" (іменниковий присудок в орудному відмінку без допоміжного "бути").

Ці сумні факти підтверджують ту думку, що наші культурні люди таки мало думають про культуру мови. А це ж є наболіла і кричуща справа, бо опинилася в небезпечному стані.

Бо коли ми виступам капелі бандуристів надаємо великого культурного значення, але в той же час допускаємось таких кричущих прогріхів у публікаціях, то хто ж тоді нас корегуватиме? Аджеж на рідних землях справу тієї "культури" монополізували наші "воріженьки", що не хочуть ще гинути "як роса на сонці", тобто і справу розситку нашої літературної мови вестимуть у відомому напрямку.

Слід пригадати читацькій громаді, що "мовні квестії" вже понад п'ятдесятку років є на денному порядку. Гарячий прихильник і оборонець єдиної соборної літературної мови, Борис Грінченко, ще в 90-их роках минулого сторіччя висловився так про галицьких публіцистів: "Дуже помилялись ті земляки, які думали досі, що в Галичині тільки одне "язичі" — москофільське: навпаки, є й друге — рутенське". І справді, хіба ж не бачимо з публічних хоча б виступів багатьох (як іноді і з радіомозлення) — випадкові, тобто неустійнені наголоси, чудна (архаїчна) лексика багатьох, як от від одного доповідача, що оповідав про збройні дії, ми чули тільки про "оруже", "зоружене" та "розоружене".

Тим то дуже побажано, щоб наші центральні установи, що стоять на сторожі розвитку науки, отже і літературної мови — УВАН, як також НТШ — виявили трохи більше рухливости та ініціативи, а саме — у напрямку

контролі деяких публічних заходів, що мають характер міжнародній (хтось десь поривається, скажімо, бути "культурним амбасадором України" тощо). Далі — слід подбати, щоб появились нові видання хоч би таких **кричущо потрібних творів**, як от — словник Б. Грінченка, "Уваги" до української літ. мови Олени Күрило, "Норми Укр. літ. мови" О. Синявського тощо.

Також не гріх було б правосписний словник Г. Голоскевича перередатувати та усунути деякі непослідовності (як от у слові "замість" логіка фонетичного принципу підказує писати "замісць", бож від корінного слова "місце", а "переперли" це таки наші західні учені, бо задивились на польський етимологічний правопис, що подає у формі "заміасть"). Грішить цим також писання "завірюха", хоч корінь слова "вир" та й чимало подібного.

Крім того, УВАН і НТШ повинні вплинути на наші видавництва, щоб вони **обов'язково** запровадили в себе в друкарських кастах літери голосівок з **наголосами**, щоб давати в словах сумнівних і тим способом призвичаювати читачку публіку до **устійненого наголосу**. Бож справді "вуха в'януть", коли почути такі наголоси, як от "голосУвання", "наДіятись", "острОв", "київський", "поДія", замісць нормальних: голосування", "надіятись", "Острів" — "Острова", "кИївський", "подІя".

У цьому випадку слід поводитись так: ніколи не старатись дослівно перекладати, "калькувати" чужого (утертого) звороту, а добирати свій, український питомений зворот, тоді можна уникнути "кальки" з чужого вислову. Особливо уперті, як відомо, стилістично-фразеологічні звороти, як от "в той спосіб", "ворожі собі", "дякую тебе" тощо (замісць "тим способом", "ворожі один до одного", "дякую тобі"). Через таку неувагу постають і такі дивогляди, як от зайві неологізми: "середник" (коли вже є "засіб"), "двигун" (замість "рушій"). Щождо "землероб", то це приклад злостивої і навмисної кальки з московського слова "землепашец".

Отже геть фальшивий сором, — треба в усіх публікаціях звертатись до людей компетентних, що візьмуть на себе відповідальність за поправність публікації під оглядом норм літературної мови. Навіть і визнані письменники і поети нехай не прикриваються фальшивою ніяковістю чи амбіцією, коли знаємо, що й наші визначні корифеї давали виправляти, як от Іван Франко свої нові видання давав знавцям або сам виправляв та усував діалектизми. Навіть Василь Стефаник, що спеціально діалектом писав, виправляв пізніше так, "щоб було дохідніше ширшому колу читачів", як сам казав.

Але, на жаль, у наших публікаціях трапляються такі дивозижі. Після кількох міркувань (іноді автор тут уживає на це означення польонізму "розважань") автор робить **висновок**. А далі в нього на означення цієї ж тямки вискакує чомусь — "заключення"... Не щастить деяким авторам і з такими словами, як "суходіл" — усе буває проскочить і "материк", а слово "швидкість" часто "дистансує" чисто московська "скорість" (між іншим, ще І. Франко у своїх публікаціях уживав слова "швидкий", "швидко").

Щождо советських видань, то там деякі слова просто "проскрібовані", як от "хлібороб", "мистець", тощо. Траплялось мені особисто в центральній советській газеті, видаваній московською мовою, зустріти слово "хлебороб" (назви газети не пам'ятаю, пригадую лише той заголовок: "Прізвиз алтайскіх хлеборобов"), а от у видазаних українською мовою — того слова рідко коли можна зустріти, хіба від часу "відлиги". Тож видно, що це слово, мабуть, там дуже небезпечно, бож мені і по цей бік залізної заслони довелось

не раз зустрічати слово "землероб", і то не тільки в прозі, а й у віршах одного відомого поета! А замість слова "мистець" уживають там "митець" (у перекладі московською — це значить приблизно "ловкач"), хоч інколи і слово "мистецтво" уживають. Замість таких слів, як от "обрій" уживають радше "горизонт" (бо так у московській мові), як і форму чужомовних — на московський лад: "клас", "роль" тощо.

Тому вважаю за великий прогріх тих авторів, що не дбають за чистоту мови, коли вживають замість своїх питомих слів — слів московських чи польських. Віршомаз ще може собі дозволити сказати так: "Простори площ Полоще дощ", але прозою то таки слід сказати: простори майданів звочує дощ". Злочинною неохайністю є вживання замість слів "обурюватись", "обурення" московських (що також походять з "язичія") — "негодувати", "негодуння", бож це наближене і плутається з нашими питомими словами "годувати" (давати поживу), "не годувати", "годування", "не годування". А вже межує зі зрадою такі явища як от — українському т-ву дати цілком московську назву (студ. т-во "Зарево", що відповідало б нашому "Заграва" або "Проміття"), абож українському слову надати чужомовне значення, як от слову "гривня" (назва нашої грошової одиниці, затверджена законом УНРеспубліки) значення "грошова кара", штраф, як це є у польській мові. Так само гвалтом над українською мовою (також за вимогами того ж "язичія") є надавання таких форм прикметникам, як от "жертвенний", а звідси "жертвенність", коли граматика вимагає форми "жертвний", отже і "жертвність", "жертвник", за зразком "молитва — молитовний", "молитовник", "церква — церковний".

Отже — який висновок? А ось який: як і кожна літературна мова, так і українська кермується своїми питомими правилами і їх треба респектувати та писати і говорити так, як вони вимагають. Тобто, усім "писальникам" (та й "ораторам") не соромитись частіш заглядати не тільки до словника, але й до... граматики!

НОВА І ЄДИНА В ТОРОНТО РАДІОПРОГРАМА

"ПІСНЯ УКРАЇНИ"

СЛУХАЙТЕ НАШУ ПРОГРАМУ КОЖНОЇ СУБОТИ

від год. 4.30 до 5.30 і в неділю від год. 4—5 вечора з радіовисильні CHWO на хвилі 1250 м.

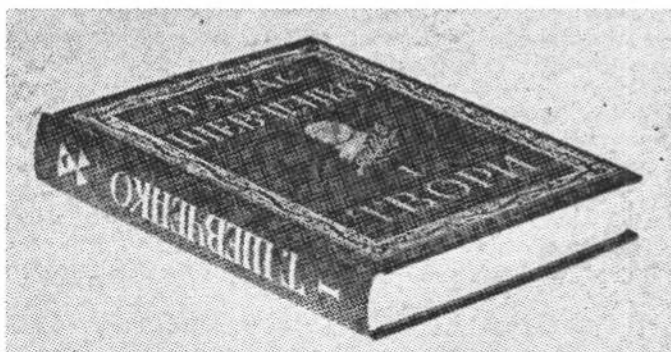
Наші радіопередачі можна чути не лише в Торонто, але також і в *Гамільтоні, Ст. Катерінс, Грімсбі, Бері й околицях.*

В радіопрограмі "Пісня України" виступають визначні українські мистці, науковці, журналісти, обговорюються актуальні події з українського життя.

Підтримуйте єдину в Торонто українську радіо програму, надсилайте нам свої побажання й зауваги на адресу:

64 Hewitt Ave., Toronto, Ont., — Tel.: EM 6-3380

Повне видання творів ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Т. I Поезії до року 1843
Вже вийшов з друку з передмовою до цілого видання Президента Головної Ради НТШ проф. Р. Смаль-Стоцького.	Т. X Листи.
Редактор тт. I—X — П. ЗАЙЦЕВ.
Т. II Поезії за — 1843—1847 рр.	Т. XI Т. Шевченко, як малар (160 репродукцій малюнків).
Автор розвідки—Д. АНТОНОВИЧ.
Т. III " 1847—1857 рр.	Т. XII Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на інші мови.
Редагує — Р. СМАЛЬ-СТОЦЬКИЙ
Т. IV " 1857—1861 рр.	Т. XIII Збірники статей про Т. Шевченка та його творчість.
В тому ще ніде надрукована праця Ю. КЛЕНА.
Т. V Назар Стодоля. Різні тводи.	Т. XIV Бібліографія творів Т. Шевченка та праць про нього.
В. ДОРОШЕНКО.
Т. VI Повісті: Художник. Наймичка Варнак.	
Т. VII " Книгиня. Музика. Нещасний. Капітанша.	
Т. VIII " Близията. Мандрівка.	
Т. IX Журнал.	

Перший наклад Повного Видання Творів Т. Шевченка видав
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ У ВАРШАВІ.

Появилось воно під редакцією окремої Редакційної Комісії в складі:
Голова Комісії **О. Лотоцький**, — Секр. **Р. Смаль-Стоцький**, — Редактор **Павло Зайцев**.
Автори поясняльних статей і дослідчих праць, друкованих у цьому Повному Виданні Творів Т. Шевченка:

Антонович Д., Білецький Л., Брик І., Дорошенко В., Дорошенко Д., Дубицький І., Зайцев П., Кордоба М., Лепкий Б., Лотоцький О., Луців Л., Маланюк Є., Сіропалко С., Січинський В., Смаль-Стоцький Р., Смаль-Стоцький С. і Чижевський Д.

Другий наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видає
ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА
напередодні 100-літніх ювілейних святкувань.

Повне Видання Творів Тараса Шевченка Видавництва Миколи Денисюка матиме 14 томів, друкованих на доброму білому папері, гарно оправлених в імітацію шкіри, з позолоченням. Ціна за весь комплект цього монументального видання лише — \$60.00 на сплати по \$1.00 тижнево, або — по \$4.00 — \$5.00 місячно.

Замовлення слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2228 W. Chicago Avenue, Chicago 22, Illinois — U.S.A.

Наш інформатор

А Д В О К А Т И

- ОЛЬГА ЧУМАК**
92 Roncesvalles Ave. — LE 3-6791
- О. ДАНКОВИЧ** — J. Duncan
62 Richmond St. W. — EM 4-4767
- ДНІПРО БОГДАН**
527 Bloor St. W. — LE 4-3011
- С. В. ФРОЛЯК**
62 Richmond St. W. — EM 2-2585
- Т. ГУМЕНЮК, Й. РОМАНКО**
57 Queen St. W. — EM 3-0630
- С. КРИПЯКЕВИЧ**
11 Adelaide W., Suite 404, EM 3-4448
- МИРОСЛАВ ОЛІЙНОК**
527 Bloor St. W. — LE 4-3198
- Л. В. ЛИТВИН**
575 Queen St. W. — EM 6-7040
- McCula William**
Василь Микула
352 Bathurst St. — EM 6-9651
- ВАСИЛЬ ПАЛАМАР**
17 Queen St. E. — EM 2-1941
- Д. Д. ШТОКАЛО**
21 Dundas Sq. — EM 6-1681
- М. РОМАНЮК**
62 Richmond St. W. — EM 2-2585
- СТЕФАН ЗАГУМЕННИЙ**
6 Adelaide St. E. EM 4-6217
- P. Zinko Dzinkowski**
1 Roncesvalles Ave. — LE 1-1054
- В. ГУМЕНЮК**
371 Bay St. — EM 3-3981
- ОЛЕГ МАНДРИК**
383 Roncesvalles Ave. — LE 4-8911
- ІВАН ЯРЕМКО**
62 Richmnd St. W. — EM 3-1994
- Н О Т А Р І**
- Й. ПОГОРЕЦЬКИЙ**
580 Queen St. W. — EM 8-7207
- Д Е Н Т И С Т И**
- Д-р Й. А. ГОРЧИНСЬКИЙ**
312 Bathurst St. — EM 3-6373
- Д-р ПЕТРО ГЛІБОВИЧ**
242 Runnymede — RO 7-6124
- Д-р Е. ГУМЕНЮК**
567 Bathurst St. — WA 1-8307
- Д-р ПАВЛО КУЛИК**
575 Queen St. W. — EM 4-1989
- Д-р ПАВЛО ЛЕХИЦЬКИЙ**
312 Bathurst St. — EM 4-7912
- Д-р М. ЛУЦИК**
2902 Dundas St. W. — RO 9-4682

Д-р Р. ОХІТВА

- 828 Lake Shore Rd. — CL 1-2051
- Д-р В. В. СИДОРУК**
80 Roncesvalles Ave. — LE 2-1942
- Д-р В. Л. СТЕЧИШИН**
982 Bloor St. W. — LE 2-1942
- Д-р ІЛЛЯ ВАХНА**
386 Bathurst St. W. — EM 4-6515
- Д-р БОГДАН ЗАПУТОВИЧ**
366 Vaughan Rd. — RU 7-7901
- Д-р ВОЛОДИМИР ЮРКЕВИЧ**
1595 Dupont St. — LE 3-8692

Л І К А Р І

- Д-р РОМАН БАБИН**
46 Crang Ave. — LE 2-4000
- Д-р РОМАН ЦУРКОВСЬКИЙ**
242 Runnymede Rd. — RO 6-6051
- Д-р МАРТИН ЧЕПЕСЮК**
92 Roncesvalles Ave. — LE 4-2115
- Д-р В. ДЕБЕРА**
312 Bathurst St. — EM 4-8532
- Д-р В. ДУДАР**
1523 Dupont St. — LE 2-8997
- Д-р А. ФЕДИНА**
288 Bathurst St. — EM 3-3661
- Д-р НАДІЯ ІВАХНОК**
409 Dovercourt Rd. — LE 3-9992
- Д-р М. КАПУСТА**
86-3 St. New Toronto — CL 8571
Res.: 864 Keele — RO 7-3218
- Д-р ІВАН КУЧЕРЕПА**
268 High Park Ave. — RO 2-3453
- Д-р Ф. МЕЛЬНИК**
750 Dovercourt Rd. — LE 6-1619
- Д-р Г. ШИМАНСЬКИЙ**
312 Bathurst St. — EM 6-3874
- Д-р І. ВАСИЛЕНКО**
567 Bathurst St. — WA 2-8657
- Д-р А. ВОЛОЩУК**
258 Bathurst St. — EM 6-3134
- Д-р О. В. ЯРИЙ**
4687 Yonge St. — BA 1-6565
- Д-р В. ЯРМЕЙ**
314 Bathurst St. — EM 4-7146
- Д-р В. ЖІНЧИШИН**
606 Bathurst St. — LE 3-3423
- О П Т О М Е Т Р И С Т И**
- П. КІТ**
465 Bathurst St. — EM 6-1355
- К Н И Г О В О Д И**
- В. БОДАКЕВИЧ** W. Boddy
696 Yonge St. — WA 3-1809

ІВАН ГОРДИЦЯ — J. Gordean
600 Bay St. — EM 8-3139

Р. КЛИМАШ
372 Queen St. W. — EM 4-7953

В. М. МАТЕЙКО
60 Woodside Ave. — RO 6-4533

Т. ЮРІЙЧУК
580 Queen St. W. — EM 4-4877

А П Т Е К И

Sanitas Pharmacy
К. і Н. Медвідські
204 Bathurst St. — EM 3-3746

Christie Drugs
Василь Федорів
451 Christie St. — LE 6-8151

АВТОМАШИНИ

Parkway Auto Body Repairs
1974 Dundas St. W. — LE 1-1227

БУДІВНИЧІ

Accurate Builders Ltd.
Wood Manufacturing Co.
734 Dundas Highway 1st Line
Dixie, Ont., Post Office AT 9-8601

ДЕКОРУВАННЯ

Hy Grade Paint & Wall Paper
М. Ковальський — В. Косар
23 St. Johns Rd. — RO 7-0464

ДРУКАРНЯ КИЇВ

686 Richmond St. W.
Toronto, Ont. — EM 3-7839

Industrial Coating Co.
Українська фабрика фарб і лякерів
Т. М. Бояр
838-840 Eastern Ave. — HO 6-3634

Г А Р А Ж І

Walter Dorosz Service Station
Tires — Batteries — Washing
1507 Dupont St. — LE 5-4995

Star Motors Service Station
О. Крушельницький — В. Тимоць
3441 Dundas St. W. — RO 6-7721

George's Garage

Ю. Кулаківський
1 Ray Ave., at Weston Rd. — RO 6-6744

ФОТОГРАФИ

Anne's Photo Studio
В. Трач
865 Queen St. W. — EM 8-3147

Astor Studio
Осип Васік
828 Bloor St. W. — LE 4-1907

College Photo-Studio
І. Ярмолюк
499 College St. — WA 2-2507

Steven Photo Studio
Ст. і О. Кутювий
927 Bloor St. W. — LE 1-0777

КЛІШАРНЯ

Aurora — Photo Engravers Co.
525 King St. W. — EM 8-4995

ЮВІЛЕРИ

Kushnir's Credit Jewellers
529 Queen St. W. — EM 6-1384

КНИГАРНІ

ARKA Bookstore
575 Queen St. W. — EM 6-7061
Пластова крамниця "ПЛАЙ"
344 A Bathurst St. — EM 8-5243
Пластова крамниця "ПЛАЙ"
768 Queen St. W. — EM 3-2748

КРАВЕЦЬКА МАЙСТЕРНЯ

Andrew Tailors
1074-1076 Queen St. W. — LE 6-0982

Peter's Custom Tailors

Петро Чаплінський
1194 Queen St. W. — LE 6-7664

М'ЯСНІ ВИРОБИ

І. та Ю. ПАВИЧІ
809 Queen St. W. — EM 4-0658

Essex Packers Ltd.

Гнат Поворозник
Hamilton — Toronto — EM 6-2127

Ontario Meat Products

О. Ревега
783 Queen St. W. — EM 4-7720

М Е Б Л І

Alexon's Upholstering & Furniture
2591 Dundas St. W. — RO 6-8476
J. Oleksiw — Res.: LE 4-2261

Alpha Furniture Co.
735 Queen St. W. — EM 3-9637

Empire Furniture

І. Козак і Б. Крамарчук
668 Bloor St. W. — LE 1-4771

Rochester Furniture

М. Герус — М. Дейнега
423 College St. — EM 4-1434

Royce Radio & Furniture Co.
Лев Дюпта — власник
1529 Dupont St. W. — LE 5-0175

МОЛОЧАРНІ

M-C Dairy Co.
212 Mavety St. — RO 6-6711
Green Vale Dairies Ltd.
3156 Dundas St. W. — RO 7-1728
Roger's Dairy Ltd.
459 Rogers Rd. — RO 9-7193

Н А П О І
Sunnyside Beverage Ltd.

О. В. Петришин
1068 Queen St. W. — LE 2-1316

ОБЕЗПЕЧЕННЯ

Y. Onyschuk & Co.
Асекурація всіх родів
333 Roncesvalles Ave. — LE 4-4241

О Д Я Г:

E. DUMYN LTD.
550-552 Queen St. W. — EM 4-4726

Styletax

С. Медичкий
555 Queen St. W. — EM 6-0934

О Р Б І Т

Shoes — Novelty — Gifts Centre
434 Queen St. W. — 438 Bloor St. W.
EM 6-4572 WA 3-8009

Panama Shoes

Федір Лавринюк
610 Queen St. W. — EM 4-0518

ОГРІВАННЯ — ФОРНЕСИ — ОЛИВА

Alberta Fuel Ltd.
420 Bathurst St. — WA 2-6862

Jack A. Ostafew
668 Queen St. W. — EM 4-4618

Future Fuel Oil Ltd. & Service Station
945 Bloor St. W. — LE 6-3551

Plumbing & Heating Contractor
Дмитро Хрущ

348 Crawford Ave. — LE 6-4805

New Way Plumbing & Heating Co.
Михайло Сетник і Осип Соляк

892 Bathurst St. — Tel.: LE 5-6654

П Е К А Р Н І

Beaver Bread Ltd.
103 Lightborne Ave. — LE 5-7445

The Future Bakery
А. і Р. Вжесьнівські

735 Queen St. W. — EM 8-4235

Rowntree Bakery
546 Rogers Rd. — RO 9-0774

ПЕРЕВОЗОВІ БЮРА

Dnipro-Movers & Cartage
І. Лойовський

63 Sorauren Ave. — LE 3-4082

ПОХОРОННІ ЗАВЕДЕННЯ

Василя Заліщука
455 Queen St. W. — EM 8-5370

Cardinal J. & Son
366 Bathurst St. — EM 8-8655

РЕАЛЬНОСТЕВІ БЮРА

Д-р І. БОЙКО
383 Roncesvalles Ave. — LE 4-8821

Р. ЧОЛКАН

527 Bloor St. W. LE 2-4404

J. Dale — Real Estate

І. Самотілка
567 Bathurst St. — WA 4-6541

W. Hrynyk — Real Estate

В. В. Гриник
876 Dundas St. W. — EM 3-5316

Р Е С Т О Р А Н И

Flover Garden Grill

П. Мартинюк
751 Queen St. W. — EM 8-0608

Gloria Grill & Delicatessen
Любомир і Стефа Крохмалюки

883 Queen St. W. — UN 1-0041

Res.: EM 6-3109

Green Hill Food Shop

Н. і Т. Косс
596 Bloor St. W. — LE 1-0373

Kente's Restaurant

John Wowk
375 Keele St. — RO 9-0107

"ОДЕСА" РЕСТАВРАНТ

Ст. Гуляк
512 Queen St. W. — EM 8-0005

Olympia Restaurant
484 Queen St. W. — UN 1-0024

Queen Fish & Chips

С. Шлапак
859 Queen St. W. — UN 1-0522

Victoria Grill

П. і В. Наумчуки
612 Queen St. W. — EM 6-3380

ЗАЛІЗНІ ТОВАРИ

W. H. Lake Hardware Ltd.
608 Queen St. W. — EM 3-3129

Taglietti Hardware

П. Головатий
1477 Dundas St. W. — LE 6-3826

Denison Hardware Store

Григорій Ковалишин
472 Queen St. W. — EM 6-1447

Toronto Refrig. Fixture Co.
937-947 Queen St. W. — EM 4-5461

Українська гуртвіня споживчих товарів
UBA Trading Co.

WA 2-6115 WA 2-6116
420-428 Bathurst St.

"А Р К А" КНИГАРНЯ

575 Queen St. W. — EM 6-7061

Пластова крамниця "П Л А Я"
344 A Bathurst St. — EM 8-5243

768 Queen St. W. — EM 3-2748

1166-1188 Dundas St. W.
Toronto, Ont. LE 6-1196

ALPHA FURNITURE CO.

Українська крамниця меблів і домашнього устаткування. Має на складі всякого роду меблі, телевізори, радія, холодильні й печі, по дуже поміркованих цінах.

Уділяємо довгореч. кредиту.

735 Queen St. W. — Tel.: EM 3-9637
Toronto, Ont.

Найбільша українська агенція
купна і продажі

R. CHOLKAN LTD.
Real Estate

527 Bloor St. W. — LE 2-4404

Хто дбає про своє здоров'я, той щоденно відживляється в українській харчівні

"VICTORIA GRILL"

612 Queen St. W. — EM 6-3380

Власники: П. та В. Наумчуні

І. та Ю. ПАВИЧИ

поручає смачні ковбаси,
шинки й вудженини

809 Queen St. W. — EM 4-0658

"ANNE PHOTO STUDIO"

865 Queen St. W. — EM 8-3147

виконує весільні світлини і портрети.

"ANNE FORMAL RENTAL"

Одинока в Торонті українська
випозичальня весільних одягів.

Власник: Володимир ТРАЧ

Res.: RO 6-6375

**Перша і найбільша українська
молочарня в Торонті
ROGERS DAIRY LTD.**

Привозить високоякісне молоко, різнопроцент. солодку і квасну сметану. Всі вироби приготуються на європейський спосіб, під доглядом досвідчених довголітніх фахівців.

459 Rogers Rd. RO 9-7193

**Українська Аптека Недвідських
SANITAS PHARMACY**

204 Бетерст Ст. — EM 3-3746
Торонто, Ont.

Висилаємо ліки до всіх країн світу, на бажання летунською поштою.

ЛЕВ ЛИТВИН

Адвокат і нотар

575 Queen St. W. — Tel.: EM 6-7040
(над "Аркою")
Toronto, Ont.

Шкільне і канцелярське приладдя,
укр. видання, біжутерію, солодощі,
дитячі забавки тощо

поручає українська крамниця

"HALLAM CIGAR & BOOK STORE"

53 Hallam St. — LE 5-1619

Власник: В. ДІДЮК

Одинока українська робітня керамічних виробів. — Маємо теж різьби, вишивки, мистецькі вироби, косметику тощо.

UKRAINIAN ART — Ceramic Studio
861 Queen St. W. — EM 3-1686

Кожна українська хата, церква і національна домівка повинні мати **ПОРТРЕТИ** українських визначних діячів.

" М Е Т А "

Box 371, Term. "A", Toronto, Ont.
Canada